

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ เป็นปราชญ์ท่านหนึ่งในทางพุทธศาสนา เป็นทรัพยากรบุคคลและปูชนียบุคคลที่หาได้ยากยิ่งในสังคมปัจจุบัน และเป็นผู้ที่เป็นที่รู้จักและชื่นชมอย่างกว้างขวางในบรรดาผู้นับถือพุทธศาสนา

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ เดิมชื่อ บุญรอด สงวนเชื้อ เป็นบุตรคนที่ 11 ในจำนวน 12 คนของนายอ่วมและนางทองคำ สงวนเชื้อ อาชีพค้าขาย เกิด ณ หมู่บ้านตลาดบางไทรป่า ตำบลบางไทรป่า อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2460 พี่น้องทั้ง 11 คนของท่านถึงแก่กรรมหมดตั้งแต่ยังเยาว์ เหลือรอดอยู่เพียงคนเดียวคือท่าน ท่านจึงได้รับการตั้งชื่อว่า “บุญรอด”

การศึกษาเบื้องต้น

เด็กชายบุญรอด สงวนเชื้อ เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่โรงเรียนประชาบาลวัดโพธิ์ ตำบลบางไทรป่าเมื่อ พ.ศ. 2468

พ.ศ. 2469 ย้ายไปเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ที่โรงเรียนประชาบาล วัดสัมปทวน ตำบลวัดแค อำเภอนครชัยศรี เมื่อสำเร็จการศึกษาภาคบังคับแล้วก็เข้าเรียนสายวิสามัญชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 5 จนสำเร็จเมื่ออายุ 12 ปี

บรรพชาเป็นสามเณร

พ.ศ. 2473 เด็กชายบุญรอด สงวนเชื้อ บรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดสัมปทวนเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน แล้วได้ไปจำพรรษาอยู่ที่วัดกันมาศอารามถนนเขาวราช อำเภอสัมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร (เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร) และได้ศึกษาพระปริยัติธรรมสำนักวัดเทพศิรินทราวาส สอบได้สำเร็จหลักสูตรเปรียญธรรมตามลำดับดังนี้

- พ.ศ. 2475 สอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค
- พ.ศ. 2476 สอบได้เปรียญธรรม 4 ประโยค
- พ.ศ. 2477 สอบได้เปรียญธรรม 5 ประโยค
- พ.ศ. 2478 สอบได้เปรียญธรรม 6 ประโยค
- พ.ศ. 2479 สอบได้เปรียญธรรม 7 ประโยค
- พ.ศ. 2481 สอบได้เปรียญธรรม 8 ประโยค
- พ.ศ. 2482 สอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยค

การอุปสมบท

พ.ศ. 2480 สามเณรบุญรอด สงวนเชื้อ อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดกันมาศอาราม เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม ได้นามฉายาว่า “สุชีโวภิกขุ” เมื่อได้อุปสมบทแล้วได้รับมอบหมายงานและตำแหน่งหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. พ.ศ. 2482 ได้รับมอบหมายให้เป็นเจ้าหน้าที่จัดทำนิตยสาร “ธรรมจักขุ” และได้ปฏิบัติงานนี้มาจากกระทั่งลาสิกขาใน พ.ศ. 2495

อาจารย์สุชีพ ปุณฺณานุกาพ
(พ.ศ. 2460 - 2543)

2. พ.ศ. 2484 ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสังฆสภาตามพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484

3. พ.ศ. 2486 - 2487 (โดยประมาณ) เริ่มคิดก่อตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ และได้ทดลองเปิดสอนวิชาการสมัยใหม่ขึ้นที่วัดกันมาตุยาราม โดยเปิดสอนภาษาบาลี อังกฤษ สันสกฤต และวิชาคณิตศาสตร์แก่พระสงฆ์กลุ่มหนึ่ง เห็นว่าน่าจะเป็นไปได้จึงเสนอโครงการตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ขึ้น เมื่อคณะสงฆ์เห็นชอบจึงมีคำสั่งตั้งสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยใน พ.ศ. 2488

4. พ.ศ. 2489 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะที่พระศรีวิสุทธิญาณ

5. พ.ศ. 2489 สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยได้เปิดการศึกษาในรูปแบบวิทยาลัยเป็นรุ่นแรก สุชีพวัณฺณคุได้รับหน้าที่เป็นเลขาธิการสภาการศึกษาเป็นรูปแรก และปฏิบัติหน้าที่จนกระทั่งถึงเวลาลาสิกขาเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2495

6. พ.ศ. 2491 เป็นกำลังหนุนให้เกิดคณะขุพุทธิกะเพื่อเป็นสื่อดึงดูดเขาชวนให้เข้ามาสนใจในพระพุทธศาสนา จนกระทั่งได้มีการก่อตั้งคณะขุพุทธิกะขึ้นในวันที่ 15 มกราคม 2491 และเป็นผลให้เกิดขุพุทธิกสมาคมและสภาขุพุทธิกะขึ้นในเวลาต่อมา

ความสามารถพิเศษขณะดำรงสมณเพศ

1. เป็นผู้ริเริ่มการแต่งจินตนิยายอิงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยอาศัยหลักฐานจากพระไตรปิฎกฝ่ายเถรวาทเป็นองค์แรก เช่น ได้ร่ำกาสาวพัสตร, กองทัพธรรม, ลุ่มน้ำนมมหา, เริงผาหิมพานต์, อาทิตย์ขึ้นทางตะวันตก เป็นต้น

2. เป็นผู้แทนคณะสงฆ์ไทยไปร่วมประชุมกับองค์การทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญระดับประเทศ เช่น ไปร่วมประชุมการจัดตั้งองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ในประเทศศรีลังกา เมื่อ 25 พฤษภาคม ถึง 6 มิถุนายน 2493

3. เป็นพระสงฆ์ไทยรูปแรกที่สามารถแสดงธรรมเทศนา เป็นภาษาอังกฤษแก่ชาวต่างประเทศ

ชีวิตและงานหลังการลาสิกขา

สุชีโวภิกขุ ลาสิกขาจากสมณเพศเมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2495 ใช้ชื่อว่า สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้ปฏิบัติงานต่างๆ ดังนี้

1. งานทางด้านราชการการเมือง

เป็นเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ตั้งแต่ พ.ศ. 2495 - 2501 และได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการในคณะกรรมการต่างๆ หลายตำแหน่ง เช่น กรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ, กรรมการสภาวัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นต้น

ภาพถ่ายขณะดำรงสมณเพศ
ฉายา “สุชีโวภิกขุ” และสมณศักดิ์ “พระศรีวิสุทธิญาณ”

หนึ่งในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมนั้น ท่านรัฐมนตรีเห็นว่า ตำแหน่งทางด้านการเมืองไม่มั่นคง จึงบรรจุอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพในตำแหน่งข้าราชการประจำดังต่อไปนี้

5 พฤศจิกายน 2499 ว่าที่เรีอตรี อนุศาสนาจารย์ กองทัพอากาศเรือ

1 มกราคม 2500 เรีอตรี อนุศาสนาจารย์กองทัพอากาศเรือ

5 เมษายน 2500 เลื่อนยศเป็น ว่าที่นาวาตรี กรมยุทธศึกษา ทหารเรือ

ทั้งนี้ กระทรวงวัฒนธรรมได้ขอยืมตัวไปปฏิบัติราชการในสำนักงานเลขานุการรัฐมนตรีจนถึง 1 กุมภาพันธ์ 2501 ได้ลาออกจากตำแหน่งเลขานุการรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม

2. งานรัฐวิสาหกิจ ได้รับเชิญให้ดำรงตำแหน่งในองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและดำรงตำแหน่งต่างๆ ดังนี้

2.1 เป็นที่ปรึกษาผู้อำนวยการ อ.ส.ท. ในกิจการเกี่ยวกับศาสนา วัฒนธรรม ภาษาไทยและรักษาการในหน้าที่ส่วนสารบรรณ ฝ่ายธุรการอีกตำแหน่งหนึ่ง ตั้งแต่ 1 เมษายน 2507

2.2 รักษาการผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายธุรการ ตั้งแต่ 1 เมษายน 2508

2.3 ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายธุรการตั้งแต่ 17 กันยายน 2510

2.4 รองผู้อำนวยการ อ.ส.ท. ฝ่ายการส่งเสริมการท่องเที่ยวตั้งแต่ 13 ธันวาคม 2519

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ปฏิบัติงานอยู่ในองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นเวลาประมาณ 15 ปี จนเกษียณอายุราชการใน พ.ศ. 2520 ได้ปฏิบัติหน้าที่พิเศษที่สำคัญ เช่น

1. เป็นผู้จัดการทั่วไปและที่ปรึกษาโรงแรมบางแสน

2. เป็นกรรมการในคณะกรรมการร่างกฎหมายเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

3. เป็นวิทยากรบรรยายแก่ผู้เข้ารับการอบรมมัคคุเทศก์ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. เป็นวิทยากรบรรยายเรื่องวัฒนธรรมไทยและประเพณีไทยให้แก่ขุวกสิกรอเมริกันที่เดินทางมาศึกษา ณ ประเทศไทยเมื่อเดือนมิถุนายน 2512

5. เป็นวิทยากรบรรยายเรื่องบทบาทและหน้าที่ของ อ.ส.ท. ในการอบรมพระสงฆ์หน่วยพัฒนาทางจิต ณ จิตตภาวันวิทยาลัย

6. เป็นหัวหน้าคณะผู้แทน Thai Tourism Goodwill Mission เดินทางไปชี้แจงสถานการณ์ของประเทศไทยทางด้านการท่องเที่ยวแก่วงการธุรกิจ ณ ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ. 2520

7. รับผิดชอบในการตรวจนิตยสาร อ.ส.ท. ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง ฯลฯ

3. งานพิเศษด้านการสอน
อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ มีงานพิเศษด้านการสอนดังนี้

3.1 เป็นอาจารย์และเป็นที่ปรึกษาในสภากาชาดศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงฆ์

3.2 เป็นอาจารย์พิเศษวิชาศาสนาเปรียบเทียบระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3.3 เป็นอาจารย์สอนวิชาศีลธรรมตามนัยพุทธศาสนาและตรวจวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3.4 เป็นประธานกรรมการตำราและวิชาการมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์

3.5 เป็นผู้บรรยายพิเศษในสถาบันจิตวิทยาความมั่นคง (โรงเรียนสงครามจิตวิทยา) กรมเสนาธิการกลาโหม กระทรวงกลาโหม

3.6 เป็นอาจารย์สอนวิชาศาสนาที่สำคัญของโลกระดับปริญญาตรีคณะครุศาสตร์และสอนวิชาพุทธปรัชญาในพระสุตตันตปิฎก ระดับปริญญาตรีและโท คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.7 เป็นอาจารย์สอนวิชาพระพุทธศาสนา (ภาษาอังกฤษ) ในสาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหิดล

เกียรติคุณที่ได้รับ

สถาบันการศึกษาชั้นสูงหลายแห่งได้มองเห็นผลงานทางด้านการศึกษาของอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ว่าอำนวยประโยชน์แก่ชาติและศาสนาเป็นส่วนรวมสมควรยกย่องเกียรติคุณให้ปรากฏว่าท่านเป็นปราชญ์ทางปรัชญาและศาสนา จึงได้มอบปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ให้แก่ท่านดังต่อไปนี้

พ.ศ. 2525 ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาปรัชญาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง

พ.ศ. 2536 ปริญญาศิลปศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2542 ปริญญาศาสนศาสตร์คุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (คนแรก) จากมหาวิทยาลัย

นอกจากนั้น มูลนิธิธารน้ำใจ ยังได้คัดเลือกให้อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพเป็นคนไทยตัวอย่าง ด้วยท่านหนึ่งใน พ.ศ. 2540 ได้รับพระราชทานรางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2540

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญตราต่างประเทศ คือ

5 ธันวาคม 2495 ตริตาภรณ์มงกุฎไทย

5 ธันวาคม 2496 ตริตาภรณ์ช้างเผือก

5 ธันวาคม 2497 ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย

19 มกราคม 2499 เหรียญตรา สิฐ (สหพันธรัฐพม่า)

2 พฤษภาคม 2499 ล้านช้างร่วมชาวชั้น 3 (สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว)

ผลงานด้านวรรณกรรม

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ มีผลงานด้านวรรณกรรมที่ดีเด่นหลากหลายและมีจำนวนมากมาย ไม่สามารถติดตามรวบรวมมาได้ทั้งหมด ที่บันทึกไว้นี้เป็นเพียงบางส่วน จัดประเภทได้ดังนี้

1. ร้อยกรอง 6 เรื่อง
2. สุภาษิต 3 เรื่อง
3. ชุมนุมบทความสั้น 15 เรื่อง
4. ความเรียง 5 เรื่อง
5. ชุมนุมบันทึกเบ็ดเตล็ด 65 เรื่อง
6. ปาฐกถา 13 เรื่อง
7. ปาฐกถาเป็นภาษาอังกฤษ 5 เรื่อง
8. สำเนาเทศนา 2 เล่ม
9. จินตนิยายอิงหลักธรรม 8 เรื่อง
10. แปล 6 เรื่อง
11. ตำรา 9 เรื่อง
12. ปัญหาคำถาม-คำตอบทางพระพุทธศาสนา 12 เล่ม

ปณิธานของอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ มีปณิธานแน่วแน่ตามพุทธภาษิตบทหนึ่งที่ว่า วิชชาจรณสมุปปันโน โส เสฏฐเทวมานุสเส คือ วางตนเป็นนักศึกษาและนักปฏิบัติอย่างแท้จริง คนที่ถือว่าประเสริฐในทางพระพุทธศาสนานั้นคือคนที่ดีพร้อมทั้งด้านความรู้และความประพฤติ (มีทั้งวิชาและจรณะ)

ใน พ.ศ. 2540 ซึ่งมูลนิธิธารน้ำใจ เสนอชื่อท่านเข้ารับรางวัลนั้นท่านได้ขอร้องต่อผู้เสนอชื่อครั้งนั้นว่าอย่าเสนอชื่อท่านเลย แต่ผู้เสนอชื่อไม่ได้ปฏิบัติตามที่ท่านขอร้อง ภายหลังมีผู้เรียนถามท่านว่า เหตุใดจึงขอร้องเขาเช่นนั้น ท่านตอบว่า “*ผมยึดในหลักธรรมข้อที่ว่า การโว จ นิวาโต จ สนฺตญฐี จ กตญฺจดา*” นั่นคือ ท่านหนักแน่นในการวัตร ความถ่อมตน ความสันโดษ และกตัญญูกตเวที

คณะศิษย์กลุ่มหนึ่งได้ช่วยกันรวบรวมประวัติและผลงานของท่านตั้งใจจะพิมพ์แจกในวันที่มีอายุครบ 80 ปี คือ วันอาทิตย์ที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2540 เมื่อเตรียมต้นฉบับเสร็จแล้วนำไปให้ท่านตรวจทานก่อน ท่านกล่าวว่า “อย่าพิมพ์เลย...” โดยให้เหตุผลต่างๆ คณะศิษย์ได้เรียนถามในภายหลังว่า “ท่านอาจารย์ได้สร้างผลงานไว้เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคมส่วนรวมมากมาย เหตุใดจึงไม่ยอมให้ใครนำความดีไปประกาศให้สังคมทราบบ้าง” ท่านตอบสั้นๆ ว่า “ผมยึดมั่นในหลักธรรมข้อ นิวาตะ คือ *ไม่มีความคิดในการอวดตัวเอง*”

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง ขณะนั้นท่านยังครองเพศบรรพชิต ณ วัดกันมาตุยาราม พระภิกษุสามเณรซึ่งมีชีวิตรอยู่โดยอาศัยผู้อื่นคือญาติโยม เมื่อญาติโยมฝืดเคือง ท่านมีความคิดว่าพระภิกษุก็ต้องอดทนไม่รบกวนญาติโยมโดยไม่จำเป็น ท่านได้วาดภาพคนเป็นชายรูปร่างกำยำลำสัน แสดงให้เห็นว่าเป็นคนแข็งแรง บึกบึน สมเป็นชายชาติตรี และมีข้อความเขียนด้วยลายมือของท่านเองเป็นโคลงสี่สุภาพกำกับไว้ใต้ภาพนั้น ดังนี้

ถึงจะชากแค้น	เคืองเข็ญ
เรื่องจะกวนใครเห็น	ชากแท้
มือตีนตราบใดเป็น	ปรกติ อยู่มา
จะพากเพียรแก่	กอบกู้ฐาน

โคลงบทนี้ใช้สำหรับสอนลูกศิษย์ให้ดำเนินตามพุทธภาษิตที่ว่า อดดาหิ อดคฺโน นาโถ นั่นเอง

การขีตถือเอาหลักพระพุทธศาสนาในการดำรงชีวิตนั้นจะเห็นได้ชัดเจนจากผลงานวรรณกรรมหลายๆ เรื่องของอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ท่านเขียนไว้ใน “อาทิตย์ขึ้นทางตะวันตก” ตอนหนึ่งว่า “พระพุทธศาสนาไม่ใช่อยู่เพียงในคัมภีร์หรือตำรา, ไม่ใช่อยู่เพียงในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่อยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง. ใครก็ตามถ้าครองชีพอย่างใช้ปัญญาใช้เหตุใช้ผล ไม่ทำอะไรในทางที่ผิดเพราะโลกเพราะโกรธ หรือเพราะหลงแล้ว ผู้นั้นจะเป็นใครก็ตาม

ก็ชื่อว่าทำถูกต้องตามหลักการทางพระพุทธศาสนาแล้ว, ได้ชื่อว่ามีประทีปส่องทางแห่งชีวิต. นี่แหละจะเห็นได้ว่าเหตุไรพระพุทธเจ้าจึงไม่เรียกร้องความเคารพนับถือและความจงรักภักดีเป็นเรื่องสำคัญ แต่ทรงเน้นหนักในทางถูกวิธีซึ่งพิสูจน์ได้ด้วยเหตุผลว่าสำคัญที่สุดและนี่แหละที่ว่าพระพุทธศาสนาไม่ใช่เพียงพิธีกรรม แต่เป็นศิลปะแห่งการครองชีพโดยใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล ใครทำถูกก็ได้ทั้งนั้น”

ชีวิตครอบครัว

หลังจากลาสิกขาแล้วได้สมรสกับคุณหญิงสุชา ปุญญานุภาพ (ศิวจิตต์) มีบุตรธิดา 4 คน

1. นางคนุนาถ สุวรรณานนท์ นักบัญชีระดับ 10 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
2. นางสมัญญาผ่องไพบุลย์ ผู้จัดการทั่วไปบริษัท Master Piece Garment and Textile Co., Ltd.
3. นายฐานันตร์ ปุญญานุภาพ ผู้จัดการศูนย์ซ่อมสีและตัวถังรถยนต์วอลโว่ บริษัทสวีเดนมอเตอร์ จำกัด
4. นายชัยวุฒพัฒน์ ปุญญานุภาพ ผู้จัดการส่วนโรงพิมพ์บริษัทสวน อินดัสตรีส์ประเทศไทย จำกัด

บั้นปลายของชีวิต

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้ปฏิบัติงานที่มูลนิธิมหาวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2539 ท่านไปทำงานทุกวัน ยกเว้นวันหยุดที่สวดซึ่งต้องไปทำงานที่องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ท่านได้ปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของคณะกรรมการจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และท่านเป็นผู้ที่มีสุขภาพสมบูรณ์ดีมาโดยตลอด

วันศุกร์ที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2543 ท่านไปทำงานตามปกติและกลับบ้านเลขที่ 278 ซอยชัยพฤกษ์ (สุขุมวิท 65) เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร หลังรับประทานอาหารเช้าแล้วท่านรู้สึกอึดอัดและอาเจียนหมดแรง เคลื่อนไหวไม่ได้ ทางบ้านจึงเรียกรถพยาบาลจากโรงพยาบาลกรุงเทพมารับ หมอดตรวจ

อาการแล้วพบว่า มีเลือดออกจากตับ ท่านได้ถึงแก่กรรมในวันที่ 4 พฤษภาคม 2543 เมื่อมีอายุ 83 ปี นับได้ว่าอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพเป็นอีกท่านหนึ่ง ซึ่งทำงานจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต

วงการพุทธศาสนาได้สูญเสียนักปราชญ์ในทางศาสนาผู้ได้รับฉายาว่า นักปราชญ์สามัญชนผู้พร้อมทั้งวิชาและจรณะไปอีกท่านหนึ่ง
วรวิทย์ วตินสรากร

บรรณานุกรม

- ประวัติและงานอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ. มุลินธิมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระราชูปถัมภ์ จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพฯ วันอาทิตย์ที่ 27 สิงหาคม 2543.
- สุชีโวภิกขุ. ไตรัมกาสาวพัสตร์. ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสุชีพ ปุญญานุภาพ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร 27 สิงหาคม 2543.
- _____. อาณาจักรตัวอย่าง ฯลฯ. วัดก้นมาตุยารามพิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศลในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสุชีพ ปุญญานุภาพ วันอาทิตย์ที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2543 ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. อาทิตย์ขึ้นทางตะวันตก. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพนายสุชีพ ปุญญานุภาพ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร วันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2543.
- _____. คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา. องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก พิมพ์เป็นบรรณาการงานพระราชทานเพลิงศพ นายสุชีพ ปุญญานุภาพ ณ ฌาปนสถานวัดเทพศิรินทราวาส วันอาทิตย์ที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2543.
- _____. ลีลาชีวิต : เรื่องสั้นอิงหลักตามทางพระพุทธศาสนา. บริษัทรวมสาส์น (1997) จำกัด พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพสุชีพ ปุญญานุภาพ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร, วันอาทิตย์ที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2543.